

10^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»
Αθήνα, 12-14 Νοεμβρίου 2015
(<http://www.eleto.gr/gr/Conference10.html>)

Σάββατο, 14 Νοεμβρίου 2015, 17:10-19:10

Ανοικτή συζήτηση:

«Για μια γραμματική του νεοελληνικού επιστημονικού λόγου –
Γλωσσικά και ορολογικά ζητήματα των ειδικών γλωσσών των
θεματικών πεδίων που δεν καλύπτονται από τις σύγχρονες
γραμματικές»

Η ΓΝΕΛ μέσα από το πρίσμα της Γλωσσολογίας

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

1. Το τοπίο

Η ιστορική γλωσσολογία ξεκινά από το 19^ο αι. αλλά η σύγχρονη γλωσσολογία αρχίζει να διδάσκεται στα Πανεπιστήμια Αθηνών¹ και Θεσσαλονίκης² μόλις το 1970 με τις θεωρίες του δομισμού (του ευρωπαϊκού με τον Saussure και του αμερικανικού με τον Bloomfield) και της γενετικής γραμματικής του Chomsky (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α., 1997β). Η ανάγκη για μετάφραση του μεγάλου αριθμού νέων όρων είναι αδήριτη. Οι πρώτες μεταφράσεις³ βιβλίων με συναφές περιεχόμενο είναι οι εξής:

Α. Χαραλαμπίδης, 1976, *Στοιχεία γενικής γλωσσολογίας*, Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. André Martinet, 1970, *Éléments de linguistique générale*, Paris, Armand Colin.

Φ. Αποστολόπουλος, 1979, *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας*, Αθήνα, Παπαζήσης. F. de Saussure, 1971, *Cours de linguistique générale*, Paris, Payot.

Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1984, *Κλειδιά για τη γλωσσολογία*, Αθήνα, ΜΙΕΤ. Georges Mounin, 1968, *Clefs pour la linguistique*, Paris, Seghers.

¹ Από τους καθ. Γ. Μπαμπινιώτη και Δ. Θεοφανοπούλου-Κοντού.

² Από τον καθ. Μ. Σετάτο.

³ Στο ΑΠΘ οφείλεται στον καθ. Σετάτο η πρωτοβουλία να τεθεί σε εφαρμογή σχέδιο μετάφρασης τέτοιων βιβλίων ώστε να δημιουργηθεί και να καθιερωθεί η ορολογία της σύγχρονης γλωσσολογίας. Αποτέλεσμα υλοποίησης της ιδέας αυτής ήταν οι μεταφράσεις των βιβλίων του Martinet και του Mounin, τα οποία διαθέτουν δίγλωσσο γλωσσάριο όρων στο τέλος, καθώς και η δημιουργία τεράστιου πολύγλωσσου αρχείου όρων γλωσσολογίας.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί το τετράγλωσσο⁴ λεξικό του Δημητρίου Σ. 1983. *Λεξικό όρων γλωσσολογίας*, τ. Α, Β', Γ'(α, β), Αθήνα, Καστανιώτης.

Στο πρώιμο αυτό στάδιο κυρίως λόγω της περιορισμένης επικοινωνίας⁵ μεταξύ των γλωσσολόγων παρατηρείται άναρχη απόδοση βασικών όρων. Π.χ.

	langage	langue	parole
Αποστολόπουλος	λόγος	γλώσσα	ομιλία
Μπαμπινιώτης	γλώσσα	λόγος	ομιλία
Χαραλαμπόπουλος	λόγος	γλώσσα	ομιλία
Σετάτος	ομιλία	γλώσσα	λόγος
Χριστίδης, Βελούδης	ομιλία	γλώσσα	λόγος
Ευδόπουλος	λόγος	γλώσσα	ομιλία
Αναστασιάδη-Συμ. (discourse=λόγος)	ανθρ. λόγος	γλώσσα	ομιλία

Πίνακας 1. Άναρχη απόδοση όρων

Σήμερα το τοπίο έχει αλλάξει σημαντικά, αφού έχουν γίνει και γίνονται πολλές προσπάθειες συστηματικής λεξικογράφησης της γλωσσολογικής ορολογίας. Διαθέτουμε:

1. την ελληνική έκδοση του Λεξικού του Κρύσταλ (*Λεξικό Γλωσσολογίας και Φωνητικής*, μετάφραση Γ. Ευδόπουλος, 2003),
2. το λεξικό γλωσσολογικών όρων και θεμάτων του Σακελλαριάδη, 2003,
3. τη δίγλωσση (αγγλικό – ελληνικό) ηλεκτρονική βάση γλωσσάριου ορολογίας της γλωσσολογίας του Xydopoulos που φιλοξενείται στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 2007, <http://users.uoi.gr/gjxydo/lexicon/glossary.html>.⁶
4. το ηλεκτρονικό δίγλωσσο (γερμανικό – ελληνικό) γλωσσάρι ορολογίας της γλωσσολογίας της Ε. Μπουτουλούση, 2009, και
5. τα διγλωσσοποιημένα γλωσσάρια κοινωνιογλωσσολογίας του P. Trudgill και σημασιολογίας και πραγματολογίας του Α. Cruse (επιμ. Τσάκωνα 2007, 2008 αντίστοιχα).

Θα ήταν παράλειψη, βέβαια να μην αναφερθούν μεμονωμένες προσπάθειες παρουσίασης γλωσσολογικής ορολογίας με τη μορφή δίγλωσσων γλωσσαρίων στο τέλος διδακτικών συγγραμμάτων και μονογραφιών, λ.χ. σε πολλές εκδόσεις και ιδίως του ΙΝΣ όπως στην *Εισαγωγή στη συγκριτική ινδοευρωπαϊκή γλωσσολογία* του Beekes, στην *Πραγματολογία*

⁴ Ελληνικά, γαλλικά, αγγλικά, γερμανικά.

⁵ Εποχή χωρίς Η/Υ, χωρίς διαδίκτυο, χωρίς συνέδρια και με μικρό αριθμό γλωσσολόγων.

⁶ Ήδη δημιουργείται νέα βάση στην Πάτρα με ανανεωμένο υλικό που αναμένεται να είναι διαθέσιμη σε ηλεκτρονική μορφή στις αρχές του 2016.

του Yule, στο βιβλίο *Η γλώσσα των μέσων ενημέρωσης* του Lavoinne κ.ά. Τέλος οι Καρασίμος, Μαρκόπουλος, Σγάρμπας και Χριστοφίδου δημοσιεύουν προσεχώς την τελευταία ορολογία Υπολογιστικής Γλωσσολογίας (έκδοση της Ακαδημίας Αθηνών).

2. Υλικό για τη ΓΝΕΛ

Οι λίγες εργασίες που διαθέτουμε και αφορούν την ελληνική ορολογία της γλωσσολογίας περιορίζονται στο να εξετάζουν μεταφραστικά ζητήματα καθώς και την ορθότητα των όρων στη ΝΕ. Συνεπώς το ζήτημα που εξετάζει το στρογγυλό τραπέζι στο πλαίσιο του 10^{ου} διεθνούς συνεδρίου της ΕΛΕΤΟ είναι πρωτότυπο.

Η καθαρεύουσα παρά το σχετικά σύντομο πέρασμά της από την ελληνική άφησε το αποτύπωμά της στη γλώσσα, ιδίως στο λόγιο τμήμα της. Σήμερα βέβαια το θέμα δεν τίθεται ως ζήτημα μεταξύ καθαρεύουσας και δημοτικής (Ξυδόπουλος 2002: 503), αλλά ως επιλογές μέσα στο λόγιο επίπεδο της νεοελληνικής, με το σκεπτικό ότι η δομή είναι αυτή που καθορίζει τη γλώσσα, και η δομή των επιστημονικών κειμένων αναγνωρίζεται ως δομή της ΝΕ. Ωστόσο, οι Γραμματικές της ΝΕ και η γλωσσολογική έρευνα γενικά περιορίζονται στην περιγραφή μόνο του τμήματός της που αντιστοιχεί στη νόρμα, δηλ. στην ουδέτερη ζώνη, αφήνοντας απέξω το μεγαλύτερο τμήμα του λόγιου επιπέδου της. Αν φανταστούμε ότι οι διακρίσεις αυτές εκτείνονται πάνω σε ένα συνεχές με τη νόρμα/ουδέτερη ζώνη στη μέση και στη μία άκρη του συνεχούς τη λόγια ζώνη της γλώσσας και στην άλλη άκρη τη μη λόγια, γίνεται σαφές ότι οι περιγραφές της ΝΕ στις Γραμματικές είναι ελλιπείς. Νύξεις σε ορισμένα χαρακτηριστικά της λόγιας γλώσσας βρίσκονται καταγραμμένα στις Γραμματικές των Holton, Mackridge & Φιλίππιακη-Warburton (2004), Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2005),⁷ Χατζησαββίδη & Χατζησαββίδου (2013).⁸ Και, ενώ στη νόρμα και στο μη λόγιο επίπεδο είναι εμφανείς οι τάσεις της ΝΕ (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2012) για αναλογία (στις μία η ώρα αντί για στη μία), για μορφολογική εξομάλυνση (του συνεχή (επίθ.) αντί για του συνεχούς), για αρθρωτική ευκολία (πράγμα αντί για πράγμα, αποστρατικοποίηση⁹ αντί για αποστρατιωτικοποίηση), σημασιολογική διαφάνεια με την επιλογή οικείων θεμάτων (νερόμυλος – υδρόμυλος, πικγκ πογκ – επιτραπέζια αντισφαίριση), για εύγλωττο¹⁰ τέρμα των λέξεων (βουλευτίνα αντί για βουλευτής, θορυβώδικος αντί για θορυβώδης), στο λόγιο επίπεδο είναι εμφανείς οι τάσεις προς την αντίθετη κατεύθυνση, δηλ. για μορφολογικές ιδιαιτερότητες/εξαιρέσεις, για διατήρηση των συμφωνικών συμπλεγμάτων, της χασμωδίας, της ασαφούς δήλωσης στο

⁷ Ειδικά η Γραμματική των Κλαίρη & Μπαμπινιώτη παρουσιάζει με εκτενή τρόπο την κλίση λόγιων ρημάτων στον ενεστώτα, παρατατικό, αόριστο στην ενεργητική και μεσοπαθητική φωνή (2005: 522-528), τις λόγιες μετοχές (2005: 234-235, 542-545), τις λόγιες προθέσεις (2005: 922-928).

⁸ Η Γραμματική των Χατζησαββίδη & Χατζησαββίδου καταγράφει ενδιαφέρουσες πληροφορίες για το στόχο μας συνοδεύοντάς τις με την επισήμανση ότι πρόκειται για χρήση σε τυπικό ύφος, λ.χ. γενική θηλυκών σε -ση/-σέως (2013: 40), σε -ούς (2013: 41), μετακίνηση τόνου (2013: 42, 49, 50), θηλυκά επίθετα σε -η (αντί -ια) (2013: 51), επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ (2013: 52, 53), επίθετα σε -ης, -ης, -ες και -ων, -ουσα, -ον (2013: 54-55), σε -ων, -ων, ον (2013: 55-56), μονολεκτικά παραθετικά (2013: 58), ο οποίος (2013: 69), ρηματικοί τύποι (2013: 83, 87, 88, 91, 92, 94, 96, 98, 99, 128), επίρρημα (2013: 100), πρόθεση (2013: 102, 140-143).

⁹ Τύπος με απλολογία.

¹⁰ Με την έννοια ότι το τέρμα της λέξης δηλώνει με φανερό τρόπο το μέρος του λόγου όπου ανήκει η λέξη, το γένος, τον αριθμό, τη φωνή κτλ.

τέρμα των λέξεων (*ο, η εμφανής*), για επιλογή λόγιων θεμάτων (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2005).

Με τη ΓΝΕΛ προτείνεται η διεύρυνση της περιγραφής της ΝΕ, αφού η γραμματική αυτή θα εστιάσει στην περιγραφή του ακαδημαϊκού/επιστημονικού λόγου, η οποία, όπως ήδη ελέχθη, απουσιάζει από τις υπάρχουσες γραμματικές. Η περιγραφή αυτή θα εκτείνεται σε όλα επίπεδα της γλωσσικής ανάλυσης και θα διαρθρώνεται σε κεφάλαια ως εξής:

1. Φωνολογία

1.1 Στα συμφωνικά συμπλέγματα είναι αποδεκτά εκτός από τα [-λόγια] π.χ. /xt/, /ft/, /st/, και τα [+λόγια] και [+/-λόγια], π.χ. /kt/, /pt/, /fθ/, /sθ/, /xθ/, /kv/, /mf/, /nθ/: *ανοιχτά φωνήεντα, αλλά συντακτικός*.

1.2 Τονικές ιδιότητες κλιτικών μορφημάτων και επιθημάτων: *στρογγυλός* (όχι *στρόγγυλος*), *-ικός* (όχι *-ικος*) (*Βούλγαρος* → *βουλγάρικος, βουλγαρικός*). Καταβιβασμός του τόνου στη γενική, π.χ. *ποιόν ενεργείας*.

1.3 Συνίζηση: η ασυνίζητη προφορά χαρακτηρίζει το επίσημο ύφος, π.χ. *ποιόν*.

1.4 Χασμωδία, π.χ. *υπερωικός*.

1.5 Διεπαφή φωνολογίας – λεξιλογίου αναφορικά με τις δασυνόμενες λέξεις για τον ρόλο που παίζουν στην κατασκευή νέων λέξεων (Βαλεοντής 2001, 2007):¹¹ *αφελκυσμένο* < *rétracté, εφαρμοσμένος* < *applied*.

2. Μορφολογία

2.1 Κλίση

2.1.1 Γενική ουσιαστικών στο πλαίσιο πολυλεκτικών όρων, π.χ. *ποιόν ενεργείας, δομή επιφανείας* (αλλά και *δομή επιφάνειας*).

2.1.2 Επίθετα σε *-ης, -ης, -ες*: *αδιαφανής, διαρκής, διατενής, μονοσθενής, δισθενής*.

2.1.3 Κλίση λόγιων ρημάτων, λ.χ. σε *-όμαι*, σε ενεστώτα και παρατατικό στην ενεργητική φωνή, π.χ. *πληροί* και στη μεσοπαθητική, π.χ. *αποκαθίσταται, μετατίθεται, υπόκειται* κτλ.

2.1.4 Εσωτερική αύξηση των προθηματοποιημένων ρημάτων στον παρατατικό και στον αόριστο. Η τονισμένη εσωτερική αύξηση άλλοτε διατηρείται και άλλοτε όχι, π.χ. *κατέθεσε, επέβαλε, διέπραξε, απέκρουσε*, ενώ υπάρχει διακύμανση στα *εξάντλησε* (και *εξήντλησε*), *πρόσθεσε* (και *προσέθεσε*) κτλ.

¹¹ Στη ΝΕ δεν λειτουργεί ο κανόνας της ΑΕ σύμφωνα με τον οποίο τρέπονται σε δασέα τα υιλά σύμφωνα μπροστά από δασυνόμενο φωνήεν. Θεωρούμε ότι πρόκειται για κληρονομιά λεξικών θεμάτων στα οποία λειτούργησε παλαιότερα ο κανόνας αυτός.

2.1.5 Τύποι του παθητικού αορίστου: υπάρχει διακύμανση στα εισάχθηκε (εισήχθη), εξάχθηκαν (εξήχθησαν), λήφθηκε (ελήφθη), συμπεριλήφθηκε (συμπεριελήφθη), υπογράφηκε (υπογράφηκε, υπογράφηκε, υπεγράφη) κτλ.¹²

2.1.6 Παρουσίαση του κλιτικού συστήματος καθώς και της χρήσης όλων των μετοχών (ενεργητικού/ παθητικού ενεστώτα, ενεργητικού/ παθητικού αορίστου, ενεργητικού/ παθητικού παρακειμένου) που χρησιμοποιούνται στον επιστημονικό λόγο, είτε ως μετοχές είτε ως επίθετα είτε ως ουσιαστικοποιημένα επίθετα. Π.χ. *διασταυρώνω* αλλά *διασταυρούμενος*.

Μετοχές ενεργητικού ενεστώτα: *ανιών, αποκλίνων, γειτνιάζων, δεσπόζων* (< c-commanding), *ελλείπων, ενεργούν (πρόσωπο), κατιών, λανθάνον σύμφωνο, πλεονάζων, σημαίνον, σημαίνουσα (μονάδα), δευτερεύουσα, φθίνουσα διαβάθμιση*.

Μετοχές μεσοπαθητικού ενεστώτα: *δασυνόμενος, διακλαδούμενος, εναλλασσόμενος, δομικά επιβαλλόμενος, επικαλυπτόμενος, μη κυβερνώμενος, μετακινούμενος, παλλόμενος, παραγόμενος, πάσχων, περιπλανώμενος, προστριβόμενος, σημαινόμενο, τονούμενος*.

Μετοχές ενεργητικού αορίστου πρώτου σε *-ας, -ασα, -αν* και δεύτερου σε *-ών, -ούσα, -όν*.

Μετοχές παθητικού αορίστου σε *-είς, -είσαι, -έν*, π.χ. *απολεσθείς*.

2.2 Κλίση – διεπαφή με το λεξιλόγιο

Εδώ εντάσσουμε τις περιπτώσεις μετοχών με λειτουργία επιθέτου που φέρουν αναδιπλασιασμό. Πρόκειται για λόγια αλλόμορφα συντελικού θέματος:¹³ *ανακεκαμμένο* (< *rétroflexe*), *διακεκομμένος, διατεταγμένος, μεμονωμένος*,¹⁴ *πεπερασμένος (αριθμός), πεπιεσμένες πτυχές, πεπλατυσμένες χορδές, πεπληρωμένη παύση, περικεκομμένος, συνδεδεμένος, συνηρημένος, συντετμημένος, τεταμένος*.

2.3 Παραγωγή όρων

Παρουσίαση με πληρέστερο τρόπο των κανόνων παραγωγής και σύνθεσης που αποτελούν μήτρα κατασκευής επιστημονικών όρων (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1997α, 2005, 2007, 2013, Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας 2003, Βαλεοντή 2007). Με βάση το είδος της σημασίας (γραμματική ή λεξική) και όχι την αυτονομία,¹⁵ δηλ. το αν πρόκειται για ελεύθερα ή δεσμευμένα μορφήματα, θα ενταχθούν στην παραγωγή και ειδικότερα στην προθηματοποίηση (και όχι στη σύνθεση) οι όροι που κατασκευάζονται με τις προθέσεις της ΑΕ και της ΝΕ, π.χ. *υπογράφω, εισβάλλω, αντιλέγω, καταγράφω*,

¹² Υπάρχει και η εναλλακτική με τον τύπο του παρακειμένου, π.χ. *έχει εισαχθεί/εξαχθεί, (συμπερι)ληφθεί*.

¹³ Στη ΝΕ δεν λειτουργεί ο κανόνας της ΑΕ σύμφωνα με τον οποίο ρηματικοί τύποι σχηματίζονται με αναδιπλασιασμό.

¹⁴ Διαφορετικό από το *μονωμένος* ‘με μόνωση’.

¹⁵ Το γεγονός ότι τα προθήματα *ανα-, δια-, επι-, συν-* λειτουργούν στα μαθηματικά και ως προθέσεις δείχνει ότι το κριτήριο της αυτονομίας στερείται ευστάθειας.

μεταβάλλω. Η παραγωγή θα περιλάβει επίσης την επιθηματοποίηση, δηλ. κατασκευή όρων με τη συμμετοχή επιθήματος, π.χ. *φωνήεν* → *φωνηεντικός*. Η σύνθεση θα περιλάβει μονάδες του τύπου Θέμα – Λέξη π.χ. *κοσμοθεώρηση*, Θέμα – Θέμα π.χ. *ετερόφωτος*, Λέξη – Λέξη π.χ. *αγοραφοβία*, *μεταφραστικό δάνειο*, τη συμφυματοποίηση π.χ. *κωδικοποιώ*, και τα συμμείγματα (blends)¹⁶ π.χ. *μορφοφωνολογία* (*μορφολογία+φωνολογία*).

Ακόμη στο πλαίσιο αυτό θα γίνει αναφορά στις ρίζες, στα προθήματα, επιθήματα και ειδικά συνθετικά που είναι απαραίτητα στην παραγωγή και σύνθεση νέων όρων. Πλήρης κατάλογος των στοιχείων αυτών θα παρατεθεί στα παραρτήματα.

Οι όροι από την άποψη της μορφολογικής κατασκευής τους είναι μονολεκτικοί ή πολυλεκτικοί. Οι μονολεκτικοί είναι είτε 1) παράγωγοι:

α) προθηματοποιημένοι, π.χ. *αμφίσημος*, *ανασύνθεση*, *αντιγραμματικός*, *αποκωδικοποιώ*, *ασύμβατος*, *ασυνεχής*, *άφωνος*, *διαγλώσσα*, *διεπίπεδο*, *επανάλυση*, *επαναδρομή*, *μεταγλώσσα*, *μετασηματίζω*, *μετακυκλικός*, *προράχη*, *προσλεκτικός*, *σύμφραση*, *συνάρθρωση*, *συνεμφανίζομαι*, *συναναφορικός*, *υπεργενίκευση*, *υπερδιόρθωση*, *υπερτεμαχιακός*, *υπογλώσσα*, *υπώνυμο*, *υπονόημα*, *υποκατηγοριοποιώ*, *υποχαρακτηρισμένος*, ή

β) επιθηματοποιημένοι,¹⁷ π.χ. *άρθρωση*, *γραμμικότητα*, *διγλωσσία*, *λέξημα*: είτε

2) σύνθετοι, π.χ. *διχειλικός*, *δωδεκασύλλαβος*, *ετερόπτωτος*, *ιδεόγραμμα*, *καθοδικοανοδικός* (*μουσικός τόνος*), *κοσμοθεώρηση*, *μονόγλωσσος*, *πολύσημος*, *ποσοδείκτης*, *χειλοδοντικός*. Εδώ εντάσσουμε και τους σύνθετους όρους με δεσμευμένα θέματα/συμφύματα, π.χ. *κωδικοποιώ*, *ουδετεροποιώ*, *ουρανικοποιημένος*, *λεξικολογία*, *μορφολογία*, *περισσολογία*, *σημασιολογία*, καθώς και τα συμμείγματα, π.χ. *μορφο(λογία)φωνολογία*: είτε

3) μετατροπισμένοι,¹⁸ π.χ. *άηχο* (← *άηχος*), *αυθαίρετο* (← *αυθαίρετος*), *φωνητική* (← *φωνητικός*), *ακουστική* (← *ακουστικός*), *βοηθητικό* (← *βοηθητικός*), *έμφυχο* (← *έμφυχος*), *θαυμαστικό* (← *θαυμαστικός*), *θηλυκό* (← *θηλυκός*), *λεξικό* (← *λεξικός*), *υποτακτική* (← *υποτακτικός*).

Οι πολυλεκτικοί όροι σχηματίζονται κυρίως με βάση τα σχήματα (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1986):

1) ΕΟ, π.χ. *άμεσα συστατικά*, *αυτόματη μετάφραση*, *γενική γλωσσολογία*, *γλωσσική αλλαγή*, *γλωσσική πράξη*, *γλωσσικό σημείο*, *δεύτερη άρθρωση*, *δεύτερη γλώσσα*, *δομική αμφισημία*, *δυναμικός τόνος*, *ελάχιστο ζεύγος*, *ελεύθερη ποικιλία*, *ινδοευρωπαϊκή γλώσσα*, *κυριλικό αλφάβητο*, *μεταφραστικό δάνειο*, *μητρική γλώσσα*, *φραστικός δείκτης*, *φυσικός ομιλητής*,

¹⁶ Η σύμμιξη είναι η διεργασία συνδυασμού και σύντηξης δύο ή περισσότερων όρων με αποτέλεσμα την κατασκευή του συμμείγματος, που είναι μονολεκτικός όρος, π.χ. *ευρω(παϊκή) βουλή* → *ευρωβουλή*. Ορισμένοι χρησιμοποιούν τον όρο *συμφυρμός*.

¹⁷ Υπάρχουν και παράγωγα πολυλεκτικών όρων, π.χ. *ακρογλωσσικός*.

¹⁸ Οι όροι παράγονται με τη μετατροπή (conversion). Πιο συγκεκριμένα εδώ πρόκειται για ουσιαστικοποίηση επιθέτου.

2) Ο+(ορ. Άρθρο)+Ογεν., π.χ. αναγνώριση ομιλίας, κορυφή συλλαβής, μέρος του λόγου, μέσο επικοινωνίας, σύνθεση ομιλίας, τρόπος άρθρωσης,

3) ΟΟ ομοιόπτωτο, π.χ. γλώσσα-αντικείμενο, λέξη-κλειδί, μητέρα-γλώσσα, και σπανιότερα με άλλα σχήματα: θ-ρόλος, Χ-τονούμενο, έν διά δυοίν.

2.3.1 Στη ΓΝΕΛ πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στην περιγραφή των ειδικών επιστημονικών επιθημάτων κάθε τομέα. Ειδικά στη γλωσσολογία αναδύθηκε το επίθημα -ημα (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1997α): ένθημα, λέξημα, μόνημα, μόρφημα, προσώδημα, σήμημα, τάξημα, χρόνημα, φώνημα.

2.3.2 Πρέπει να περιγραφούν και τα επιθήματα που εμφανίζονται τόσο στη γενική γλώσσα όσο και στον επιστημονικό λόγο, που αποτελούν μέσα κατασκευής όρων που ανήκουν σε πολλούς τομείς:

-ι(α)κός/-τικός: αληθειακός, αντιληπτικός, αντιπαραθετικός, αρθρωτικός, αρκτικός, γενετικός, γλωσσιδικός, γνωσιακός, γραμμικός, δεικτικός, διακριτικός, διαχρονικός, δομικός, εκφωνηματικός, εναρκτικός, εξακολουθητικός, επικοινωνιακός, επιτελεστικός, επιτονικός, εργαστικός, ηχητικός, κανονιστικός, κατηγορηματικός, κειμενικός, κλητικός, κλιτικός, λαρυγγικός, λειτουργικός, λεξικός, λεξιλογικός, λεξικολογικός, μεγεθυντικός, μετασχηματιστικός, μορφηματικός, μορφικός, μορφολογικός, παλμικός, παραδειγματικός, παρατακτικός, παρενθετικός, περιγραφικός, πλευρικός, ποιητικός, ποιοτικός, πολυλεκτικός, πραγματωσιακός, προσωδιακός, πτωτικός, ρηματικός, σταφυλικός, συγκειμενικός, συγκολλητικός, συμφραστικός, συμφωνικός, συναρτησιακός, συνδετικός, συνδυαστικός, συνθετικός, συνταγματικός, συντακτικός, συνωνυμικός, συσχετιστικός, τροπικός, τυπικός (< formal), υπερωικός, υπολογιστικός, υποτακτικός, υφολογικός, φαρυγγικός, φατνιακός, φωνηεντικός, φωνηματικός, φωνητικός, φωνολογικός·

-(ι)αίος: βαθμιαίος, γναθιαίος, μεσαίος, ραχιαίος, στιγμαιαίος·

-ση: απόκλιση, άρθρωση, δάσυνση, ενδοσκόπηση, επαύξηση, επέκταση, επιτόνιση, κατάκτηση, κατάτμηση, οντογένεση, παράταξη, συνυποδήλωση, υπόταξη, χαλάρωση·

-ία: διαχρονία, διγλωσσία, ομιλία, συγχρονία, συνωνυμία, υπερωνυμία·

-τητα: αμφιμονοσημαντότητα, αποδεκτότητα, ασυμβατότητα, γραμματικότητα, γραμμικότητα, δασύτητα, διακριτικότητα, ηχηρότητα, λιτότητα, μακρότητα, ουρανικότητα, προσβασιμότητα, ρινικότητα, συνθετικότητα, τροπικότητα, υποκαταστασιμότητα·

-της: ακροατής, αποδέκτης, αρθρωτής, δείκτης, διαμορφωτής, δράστης, κυβερνήτης, ομιλητής, ενεργοποιητής, πληροφορητής, ρηματοποιητής, ταξινομητής, τελεστής·

-ιστής: γενετιστής, δομιστής, στρουκτουραλιστής·

-τός: αποδεκτός, αρθρωτός, γραπτός, ζευγαρωτός, προβλεπτός·

-μα: εκφώνημα, νόημα, όρισμα, προσάρτημα, σύνταγμα·

-μός: δανεισμός, ορισμός, περιορισμός, προσδιορισμός·

-σμος: εναλλάξιμος, προβλέψιμος, προσβάσιμος·

-ώδης: θεμελιώδης, ουσιώδης·

-ειδής: επιθηματοειδές, προθηματοειδές, προσφυματοειδές, στηλοειδής, σχισμοειδής, φωνηεντοειδής

-ισμός: ευφημισμός, ισομορφισμός, ισοχρονισμός, νεολογισμός, συγκρητισμός (< syncretism), συγκριτισμός (< comparatism), συμπεριφορισμός (behaviourism), φωνηεντισμός (vocalisme).

2.4 Μετατροπή και όχι επιθηματοποίηση. Επίσης παρατηρείται διατήρηση του τύπου που είναι αποτέλεσμα μετατροπής, π.χ. *εκφωνώ* αλλά στο γενικό λεξιλόγιο υπάρχει ο τύπος *ξεφωνίζω*.

3. Σύνταξη

3.1 Χρήση λόγιων προθέσεων που συντάσσονται με γενική, π.χ. *προ* για δήλωση χρόνου και τόπου καθώς και σε στερεότυπες εκφράσεις.¹⁹ Άλλα παραδείγματα: *διά μέσου, διά βίου, επί, υπέρ, μεταξύ, εντός, εκτός, εναντίον, λόγω* κτλ.

3.2 Ρήματα που συντάσσονται με γενική, π.χ. *έπομαι, προηγούμαι, στερούμαι, τυγχάνω, υπερισχύω* τινός κ.ά.

3.3 Μακροπερίοδος λόγος,

3.4 Ευρεία χρήση υπόταξης (δευτερευουσών προτάσεων),

3.4 Χρήση υπερβατού σχήματος.

4. Σημασιολογία

4.1 Σημασιολογικοί νεολογισμοί. Η ορολογία μιας επιστήμης δεν περιλαμβάνει μόνο νέους όρους αλλά χρησιμοποιεί και λέξεις της γενικής γλώσσας με νέα εξειδικευμένη σημασία, π.χ. *διακριτικός* < γαλλ. *distinctif*.

4.2 Διαπιστώνεται ότι υπάρχουν όροι με ίδιο σημαίνουν αλλά διαφορετικό σημαινόμενο που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικά ειδικά λεξιλόγια, π.χ. *υποκείμενο* (Γλωσσολογία – Στατιστική), *σθένος* (< γερμ. *Valenz*) (Χημεία – Γλωσσολογία). Αυτό πολλές φορές συνιστά αποτέλεσμα δανεισμού από μια επιστήμη σε άλλη.²⁰

4.3 Μεταφορά. Πρόκειται για σχήμα λόγου παρεξηγημένο, όταν θεωρείται απλώς διακοσμητικό στοιχείο. Η ορολογία κάνει ευρύτατη χρήση του σχήματος της μεταφοράς στην κατονομασία των εννοιών,²¹ π.χ. *ηχητικό κύμα, ζώνη συχνοτήτων, κοιλία,*

¹⁹ Μη λόγια συνώνυμα: *πριν, προτού*.

²⁰ Πρόκειται για ένα είδος εσωτερικού δανεισμού (βλ. Guilbert, 1965, 1967).

²¹ Όχι μόνο στη Γλωσσολογία, π.χ. *στεφανιαία αρτηρία* (Καρδιολογία), *έλικας* (Βιολογία), *κατώφλι – οροφή* (Ακουστική, Οικονομία), *ημισφαίριο* (Ανατομία).

(Ακουστική), *κεφαλή* (Γλωσσολογία/σύνταξη). Ενδεχομένως στη ΓΝΕΛ να εξεταστούν και άλλα σχήματα λόγου όπως η μετωνυμία, η κατάχρηση κτλ.

5. Λεξιλόγιο

5.1 Θεματική αλλομορφία. Πιο συγκεκριμένα παρατηρείται χρήση λόγιων θεμάτων σε αντίθεση με το γενικό λεξιλόγιο: *εναλλάσσω* – (αλλά *ξαναλλάζω*), *γεινιάζω* – (αλλά *γειτονεύω*), *παλαιός* (π.χ. *παλαιοβουλγαρική*) – αλλά *παλιός* (*παλιά συνήθεια*). Ωστόσο υπάρχει διακύμανση: *πίσω φωνήεν* και *οπίσθιο φωνήεν*, *άλυσος* και *αλυσίδα* (αλλά *αλυσσειδής*), *ελάχιστο ζεύγος* και *ελάχιστο ζευγάρι*. Επίσης διατηρείται ως κληρονομιά η αντίθεση στα ΑΕ ρηματικά και ονοματικά θέματα, π.χ.

κατανέμω/κατανεμητικός – *κατανομή*,

κατατέμνω – *κατάτμηση*,

προφέρω – *προφορά/προφορικός*,

συνέχω – *συνοχή/συνοχικός/συνοχικότητα*

απαλείφω – *απαλοιφή*.

Επίσης διατηρούνται ΑΕ ειδικά θέματα, λ.χ. *όνομα/-ώνυμο*: *ακρόνυμο*, *αυτόνυμο*, *μερώνυμο*, *μετωνυμία*, *ολώνυμο*, *ομώνυμο*, *παρώνυμο*, *συνώνυμο*, *υπερώνυμο*, *υπώνυμο*.

5.2 Λεξική άρνηση, δηλ. χρήση του *μη* μπροστά από ουσιαστικά, επίθετα, μετοχές και επιρρήματα: *μη αλλοτριώσιμος*, *μη αναλύσιμος*, *μη αντηχητικός*, *μη αποδεκτότητα*, *μη αριθμήσιμος*, *μη ασυνεχής*, *μη αυτόνομος*, *μη γλωσσική εμπειρία*, *μη γραμμικός*, *μη διαβαθμίσιμος*, *μη διαγραμματικές γλώσσες*, *μη διακριτικό χαρακτηριστικό*, *μη ισοδύναμος*, *μη καθαρός*, *μη μετριασμένος*, *μη μητρική ποικιλία*, *μη οργανική θέση*, *μη ορθός σχηματισμός*, *μη παραγωγικός*, *μη παρεμφατικός*, *μη περιοριστικός*, *μη πραγματικός*, *μη πυρηνικός*, *μη στρογγυλός*, *μη συνοπτικός*.

5.3 Απαρέμφατο με λειτουργία ουσιαστικού στο ουδέτερο γένος: *δεσπόζειν* (<c-command).

5.4 Αρκτικόλεξα

Ιδίως από τον Chomsky και ύστερα χρησιμοποιούνται αρκτικά γράμματα όρων για να χαρακτηρίσουν συντακτικά μια μονάδα, π.χ. P συμβολίζει την πρόταση (Phrase), NP την ονοματική φράση (Noun Phrase), VP τη ρηματική φράση (Verbal Phrase). Επίσης οι γλωσσολόγοι αναφέρονται σε θεωρίες και μοντέλα χρησιμοποιώντας αρκτικόλεξα, π.χ. HPSG ‘Head-driven Phrase Structure Grammar’.

5.5 Η διεθνής ορολογία

Οι όροι προέρχονται από (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1997α):

1) εσωτερικές πηγές, δηλ. από ελληνογενείς όρους, κληρονομιά από την ελληνική ή τη λατινική παράδοση, που χρησιμοποιούνται στις παραδοσιακές επιστήμες μελέτης της γλώσσας όπως η φιλολογία και έχουν υιοθετηθεί αυτούσιοι στη σύγχρονη γλωσσολογία, π.χ. *ρήμα*, *υποκείμενο*, *φωνήεν*, *συλλαβή*, *ουσιαστικό*. Ορισμένοι από αυτούς έχουν

εισαχθεί και σε άλλες γλώσσες, λ.χ. από την αγγλ. *αόριστος* > aorist, *ανακόλουθο* > anacoluthon, *άπαξ* > hapax, *δίφθογγος* > diphthong, *μεταφορά* > metaphor

2) εξωτερικές πηγές, δηλ. ως αποτέλεσμα δανεισμού από άλλες γλώσσες, κυρίως την αγγλική, λόγω του ότι οι θεωρίες της σύγχρονης γλωσσολογίας εκπονούνται στο εξωτερικό. Ο δανεισμός αυτός (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1994) είναι είτε

α) άμεσος,²² π.χ. clic, corpus, pidgin, sabir, schwa, *κρεολές γλώσσες*, *νόρμα*, *αμάλαμα*, *κονστρουκτιβισμός*, *μαρκάρω*, *μαρκαρισμένος*, *αμαρκάριστος*, *μινιμαλιστικός*, *στάνταρντ (γλώσσα)*, *στρουκτουραλισμός*, *φορμαλισμός*,²³ είτε

β) έμμεσος, ο οποίος παίρνει τη μορφή:

(i) μεταφραστικών δανείων,²⁴ π.χ. αγγλ. affix > NE *πρόσφυμα*, είτε

(ii) δανείου από αναγνώριση (διεθνισμοί), π.χ. αγγλ. antonym > NE *αντώνυμο*, phatic > *φατικός* είτε τέλος

(iii) σημασιολογικού νεολογισμού, π.χ. γερμ. Valenz > NE *σθένος*, αγγλ. mark, marked, unmarked > *σημαδεύω*, *σημαδεμένος*, *ασημάδευτος*.

Αντιστοιχίες

Η απόδοση στα ελληνικά στις περιπτώσεις (i) και (iii) διευκολύνεται από τις διαγλωσσικές αντιστοιχίες που διαπιστώνεται ότι υπάρχουν τόσο ανάμεσα σε όρους όσο και σε μορφήματα που εμπεριέχονται στους όρους (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1997α), π.χ. ανάμεσα σε:

προθήματα, λ.χ. NE *αμφι-* (*αμφισημία*) – γαλλ. *ambi-* (*ambiguïté*),

επιθήματα, λ.χ. NE *-(ό)τητα* (*ηχηρότητα*) – γαλλ. *-ité* (*sonorité*),

σημασιαστικά στοιχεία, λ.χ. NE *-ποι(ώ)* (*λεξικοποιώ*) – γαλλ. *-iser/-ifier* (*lexicaliser*) και δομές, π.χ. NE EO (*άμεσο συστατικό*) – γαλλ. OE (*constituant immédiat*),

NE O(+ορ. Άρθρο)+Ογεν (*δομή επιφανείας*) – γαλλ. OdeO (*structure de surface*),

NE OO (*γλώσσα στόχος*) – γαλλ. (*langue-cible*).

Αναντιστοιχίες

Ωστόσο προκύπτουν προβλήματα, επειδή οι αντιστοιχίες αυτές δεν είναι απόλυτες. Εντοπίσαμε τις ακόλουθες περιπτώσεις (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1997α):

1) διακλάδωση με α) τη σύγκλιση, π.χ. γαλλ. επίθημα *-tion* (*articulation, accentuation*) – NE *-ση* (*άρθρωση*) αλλά και *-μός* (*τονισμός*) και β) την απόκλιση, π.χ. NE πρόθημα *προ-* (*προϋπόθεση, πρόταση*) – γαλλ. *pré-* (*présupposition*) αλλά και *pro-* (*proposition*), *meta-* *μεταγλώσσα*, *post-* *μετακυκλικός post-cyclic*

2) ψευδόφιλες μονάδες,²⁵ π.χ. NE *επίθετο* – γαλλ. *adjectif* ≈ *épithète* *επιθετικός προσδιορισμός*

²² Είναι μικρός ο αριθμός των άμεσων δανείων, ωστόσο απαιτείται ειδικό κεφάλαιο στη ΓΝΕΛ με πληροφορίες ιδίως για τη φωνολογία και μορφολογία των άμεσων δανείων (ασυνήθιστα ληκτικά τεμάχια στο τέρμα, ακλισία κτλ.).

²³ Υπάρχουν και υβρίδια, π.χ. *παλατογράφημα*.

²⁴ Βλ. Κατσογιάννου & Ευθυμίου 2004: 27-8, Κακριδή-Φερράρι 2001: 203.

²⁵ Λέξεις με παραπλήσιο σημαίνον αλλά με διαφορετικό σημαίνόμενο.

3) δυνατότητες εναλλακτικών επιλογών στις δομές, π.χ. NE EO (π.χ. *γλωσσικό επίπεδο*) – γαλλ. (*niveau de langue*), NE EO (*βαθιά δομή*) και O(+ορ. Άρθρο)+Ογεν. (*δομή βάθους*) – αγγλ. EO (*deep structure*).

5.6 Πηγή όρων

Επίσης ένας ακόμη λόγος προβλημάτων στην απόδοση στα ελληνικά οφείλεται στην εγγενή δυσκολία της NE να έχει κυρίως την ΑΕ ως πηγή άντλησης υλικού, σε αντίθεση με τις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, που αντλούν από την ΑΕ και τη λατινική, π.χ. *dictionary – lexicon*, NE *λεξικό*. Ορισμένες φορές λύση στο πρόβλημα αυτό μπορεί να επέλθει με την αλλαγή στον τρόπο σύλληψης της έννοιας (*conceptualisation*)/ εννοιοδότησης.²⁶

5.7 Ορθός σχηματισμός ελληνογενών όρων

Διαπιστώνεται επίσης ότι ιδιαίτερα στα δάνεια από αναγνώριση (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1997α: 80), παρά το ότι το υλικό τους προέρχεται από την ΑΕ, είναι δυνατό να αντιγράφεται εσφαλμένα στη NE η μορφή που έχουν στην ξένη γλώσσα, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι κανόνες της ελληνικής, π.χ. *phonemic* > *φωνημικός*, ενώ σύμφωνα με τους κανόνες της NE προκύπτει ο τύπος *φωνηματικός*.

Ωστόσο οι περιπτώσεις αυτές πρέπει να λυθούν από τους ειδικούς στο γνωστικό αντικείμενο. Βέβαια η ΓΝΕΛ μπορεί να δώσει μεταφραστικές οδηγίες.

5.8 Χρήση συμβόλων, συντομογραφιών

Χρησιμοποιούνται σύμβολα αποδεκτά από όλα τα θεωρητικά πλαίσια, όπως οι αγκύλες ([...]) μέσα στις οποίες καταγράφεται φθόγγος, οι πλάγιες γραμμές (/... /) μέσα στις οποίες καταγράφεται φώνημα, το άγκιστρο ({...}) μέσα στο οποίο καταγράφεται μόρφημα. Το σύμβολο (∅) χρησιμοποιείται στη μορφολογία για την καταγραφή του μηδενικού μορφήματος. Τα σύμβολα (+, -) χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν αντιστοίχως την παρουσία ή απουσία χαρακτηριστικού, π.χ. [+έμφυχο], [-έμφυχο]. Τα σύμβολα (̄ και ̂) πάνω από φωνήεν δηλώνουν αντίστοιχα τη μακρότητα και τη

²⁶ Βλ. παραδείγματα όπου η ελληνική επηρεάζεται σε επίπεδο εννοιοδότησης από τη γαλλική, ενώ γενικώς επηρεάζεται από την αγγλική (Anastassiadis-Symeonidis 2014).

αγγλ.	still life
γαλλ.	nature morte
NE	νεκρά φύση

αγγλ.	lost and found
γαλλ.	objets perdus
NE	γραφείο απολεσθέντων

αγγλ.	software
γαλλ.	logiciel
NE	λογισμικό

βραχύτητα λ.χ. προκειμένου για την ΑΕ. Τα βελάκια χρησιμοποιούνται για να δηλωθεί η κατεύθυνση της παραγωγής, δηλ. *παιδί* → *παιδάκι*, αλλά *παιδάκι* ← *παιδί*. Το σύμβολο (\neq) χρησιμοποιείται για τη δήλωση της αντίθεσης, π.χ. *ζωντανός* \neq *νεκρός*. Το λατινικό ερωτηματικό (ένα ή περισσότερα) πριν από ένα στοιχείο δηλώνει το βαθμό γραμματικότητας του στοιχείου, ενώ ο αστερίσκος (*) στην ίδια θέση στη σύγχρονη γλωσσολογία δηλώνει τη μη γραμματικότητα του στοιχείου. Στην ιστορική γλωσσολογία ο αστερίσκος δηλώνει τον αμάρτυρο τύπο. Τα σύμβολα (<, >) χρησιμοποιούνται για να δηλωθεί η κατεύθυνση της ετυμολογικής προέλευσης, π.χ. ΑΕ *μήτηρ* > ΝΕ *μητέρα*, ΝΕ *μητέρα* < ΑΕ *μήτηρ*.

Επίσης η κεφαλαιογράμματη γραφή χρησιμοποιείται για τη δήλωση του λεξήματος, π.χ. ΤΡΑΠΕΖΙ σημαίνει το λέξημα *τραπέζι*. Ακόμη χρησιμοποιείται η κάθετη διάσταση με την τοποθέτηση κεφαλαίου γράμματος ως δείκτη κάτω και δεξιά μιας μονάδας, προκειμένου να χαρακτηριστεί η μονάδα ως προς το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκει, π.χ. *τραπέζι*₀, δηλ. η λ. *τραπέζι* είναι ουσιαστικό.

Τα τυπογραφικά μέσα χρησιμοποιούνται επίσης με συμβολικό χαρακτήρα. Ιδιαίτερα η πλαιογράφιση χρησιμοποιείται για την καταγραφή των αυτώνυμων (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1999), λ.χ. ‘το *τραπέζι* είναι ουδέτερο ουσιαστικό και γράφεται με γιώτα’. Τα εισαγωγικά περιέχουν συνώνυμη λέξη ή ερμηνεία. Επίσης τα σύμβολα του Διεθνούς Φωνητικού Αλφαβήτου (IPA) έχουν επινοηθεί για να καταγράφονται όλες οι γλώσσες με τον ίδιο τρόπο, π.χ. *τραπέζι* [trapézi].

Βέβαια κάθε γλωσσολογική θεωρία μπορεί να επινοήσει δικά της σύμβολα ή συντομογραφίες, όπως (↑, ↓) για να δηλωθεί η επίταση ή η μείωση της επίτασης μεταξύ συνώνυμων, π.χ. *κρύος* = *παγερός* ↑, ή ακόμη η χρήση του κεφαλαίου λατινικού Ε για να δηλωθεί η κενή κατηγορία (Gross 1977).

3. Επίλογος

Όσον αφορά το πόσο επιτυχημένος είναι ένας γλωσσολογικός όρος, αυτό σήμερα αποτελεί αντικείμενο συζήτησης μεταξύ των γλωσσολόγων (Χαραλαμπίκης 2004). Μάλιστα συμφωνούμε με τον Ξυδόπουλο (2011: 140) που εκτιμά ότι σταδιακά οι διάφορες τάσεις στο πλαίσιο της δημιουργίας της ελληνικής γλωσσολογικής ορολογίας συγκλίνουν όλο και περισσότερο. Ωστόσο αποτελεί ζητούμενο η συνολική περιγραφή της γραμματικής με τους κανόνες της οποίας κατασκευάζονται οι όροι αυτοί. Αυτό ακριβώς το κενό έρχεται να καλύψει η ΓΝΕΛ.

Βιβλιογραφία

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. (1984). *Κλειδιά για τη γλωσσολογία*, Αθήνα, ΜΙΕΤ. Georges Mounin, 1968, *Clefs pour la linguistique*, Paris, Seghers.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. (1986). *Η Νεολογία στην Κοινή Νεοελληνική*, Θεσσαλονίκη 1986, ΕΕΦΣ του ΑΠΘ, Παράρτημα αρ. 65.

Anastassiadis-Symeonidis, A. (1994). “Un dictionnaire multilingue de linguistique”, *META*, 39/4: 598-614.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. (1994). *Νεολογικός δανεισμός* □ *Άμεσα δάνεια από τη γαλλική και την αγγλοαμερικανική* □ *Μορφολογική ανάλυση*, Θεσσαλονίκη.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. (1997α). «Γλωσσικές διαδικασίες κατά τη δημιουργία όρων», *Ελληνική γλώσσα και ορολογία-Πρακτικά του Α' συνεδρίου ελληνικής ορολογίας*, Αθήνα, 77-87.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. (1997β). «Η γλωσσολογία στην Ελλάδα σήμερα», *Οι επιστήμες του ανθρώπου και της φύσης στην Ελλάδα σήμερα*, Θεσσαλονίκη, Κανών, Θεσσαλονίκη, 131-150.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. (1999). «Η λεξικογραφική μεταγλώσσα της νεοελληνικής (δημοτικής)». *Συνέδριο για την ελληνική γλώσσα – 1976-1996. Είκοσι χρόνια από την καθιέρωση της Νεοελληνικής (Δημοτικής) ως επίσημης γλώσσας*. Αθήνα, ΕΚΠΑ 29 Νοεμβρίου – 1 Δεκεμβρίου 1996. Αθήνα: 117-135.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. (2005). «Τα στοιχεία *πетро-* και *λιθο-* στην ελληνική ορολογία», *Πρακτικά 5^{ου} συνεδρίου ελληνικής ορολογίας ΕΛΕΤΟ*, Αθήνα, σσ.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. (2007). «Το μόρφημα *-ειδ(ής)* στη νέα ελληνική», *ΕΛΕΤΟ*, 6^ο διεθνές συνέδριο, Αθήνα, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, σσ. 19-31.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. (2012). «Το νεοελληνικό κλιτικό σύστημα των ουσιαστικών και οι τάσεις του», Gavriilidou, Zoe, Efthymiou, A., Thomadaki, E. & Kambakis-Vougiouklis, P. (eds), *Selected papers of the 10th ICGL, Komotini 2011*, 10ο Διεθνές συνέδριο ελληνικής γλωσσολογίας.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. (2013). *ΕΛΕΤΟ 9 «Η συμβολή της ελληνικής γλώσσας στη διαμόρφωση της διεθνούς επιστημονικής ορολογίας» 7-9/11/2013*.

Anastassiadis-Symeonidis A. (2014). «Grec moderne et français : relations linguistiques toujours vivantes » *Les sciences du langage en Europe*, Actes du colloque 2011 de l'ASL – Association des Sciences du Langage, Limoges: Editions Lambert-Lucas, 111-131.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. & Α. Φλιάτουρας (2003). «Το επίθημα *-ωμα* στην ιατρική ορολογία», *Ελληνική γλώσσα και ορολογία-Πρακτικά του Δ' συνεδρίου ελληνικής ορολογίας*, Αθήνα, σσ. 74-84

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. & Α. Φλιάτουρας (2005). «Το χαρακτηριστικό [+/-λόγιο] στη νέα ελληνική: ορισμός και ταξινόμηση», *Greek linguistics-Proceedings of the 6th International Conference on Greek Language*, Πανεπιστήμιο Κρήτης, 2004, Ρέθυμνο 110-120.

Αποστολόπουλος Φ. (1979). *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας*, Αθήνα, Παπαζήσης. F. de Saussure, 1971, *Cours de linguistique générale*, Paris, Payot.

Βαλεοντή Τ. (2007). «Η παραγωγική κατάληξη *-εις/-ίτιδα* στην ιατρική ορολογία», *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία - ΕΛΕΤΟ*, 7, Αθήνα: 56–69, http://www.eleto.gr/download/Conferences/7th%20Conference/7th_03-37-ValeontiTatiana_V13b_Paper.pdf

Βαλεοντής Κ. (2001). «Η σύνθεση και παραγωγή στην ελληνική γλώσσα για τον σχηματισμό μονολεκτικών σύμπλοκων όρων», *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία - ΕΛΕΤΟ*, 3, Αθήνα: 45–62.

Βαλεοντής Κ. (2007). «Νεοελληνικά σύνθετα ρήματα που προέρχονται με δύο τρόπους σύνθεσης από απλά ρήματα με αρχαιοελληνική προέλευση – Σημασία και χρήση τους στην σύγχρονη οροδοσία/ονοματοδοσία», *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία - ΕΛΕΤΟ*, 6, Αθήνα: 32–52, http://www.eleto.gr/download/Conferences/6th%20Conference/6th_02-27-ValeontisKostasPaper_V05.pdf

Bearth T. (2009). *The French/English glossary of linguistic terms*. Dallas, TX: SIL International (http://www.sil.org/linguistics/glossary_fe/index.asp).

Cruse A. (2006). *A glossary of Semantics and Pragmatics*, Edinburgh University Press, διγλωσσοποίηση Τσάκωνα Β. (επιμ.) (2008). *Γλωσσάρι σημασιολογίας και πραγματολογίας*, Αθήνα, ΕΚΠΑ.

Crystal D. (1997⁴). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*, Oxford, Blackwell, μετάφραση στα ελληνικά Γ. Ευδόπουλος 2003, *Λεξικό Γλωσσολογίας και Φωνητικής*, Αθήνα, Πατάκης.

Γιαννουλοπούλου, Γ. (2001). «Η συμβολή της αρχαίας ελληνικής και της λατινικής στη διαμόρφωση της επιστημονικής ορολογίας των ευρωπαϊκών γλωσσών: Ιστορική θεώρηση». *Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία: Ανακοινώσεις 3ου Συνεδρίου της ΕΛΕΤΟ*, 19-29.

Δημητρίου Σ. (1983). *Λεξικό όρων γλωσσολογίας*, τ. Α', Β', Γ' (α και β), Αθήνα, Καστανιώτης.

Gross M. (1977, 1986). *Grammaire transformationnelle du français : Syntaxe du nom*. Paris, Cantilène.

Guilbert L. (1965). *La formation du vocabulaire de l'aviation*, Paris, Larousse.

Guilbert L. (1967). *Le vocabulaire de l'aéronautique*, Rouen, Publications de l'Université de Rouen.

- Holton D., P. Mackridge & Ειρ. Φιλιππάκη-Warburton (2004). *An Essential Grammar of the Modern Language*, Routledge, μετάφραση (2007). *Βασική γραμματική της σύγχρονης ελληνικής γλώσσας*, Πατάκης.
- Κακριδής-Φερράρι, Μ. (2001). “Μετάφραση ξένων όρων”. Στο Χριστίδης, Α.-Φ. (επιμ.) *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη Γλώσσα*. Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 203-205.
- Κατσογιάννου, Μ. & Ε. Ευθυμίου (2004). “Θεωρία, μέθοδοι και πρακτικές της ορολογίας”. Στο Μ. Κατσογιάννου και Ε. Ευθυμίου (επιμ.). *Ελληνική Ορολογία: Έρευνα και Εφαρμογές*. Αθήνα, Καστανιώτης, 25-60.
- Κλαίρης Χρ. & Γ. Μπαμπινιώτης (2005). *Γραμματική της νέας ελληνικής. Δομολειτουργική – επικοινωνιακή*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Loos, E., D. Dwight, P. Jordan & J. D. Douglas (eds.) (2004). *Glossary of Linguistic Terms*. Dallas, TX: SIL International (<http://www.sil.org/linguistics/GlossaryOfLinguisticTerms>).
- Martinet A. (1973). *Éléments de linguistique générale*, Paris, Armand Colin, μετάφραση Α. Χαραλαμπίδου (1976). *Στοιχεία γενικής γλωσσολογίας*, Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Μότσιου Β. (1985). «Για την ενοποίηση της ελληνικής γλωσσολογικής ορολογίας», *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα 3*, Θεσσαλονίκη, 295-305.
- Mounin G. (1968). *Clefs pour la linguistique*, Paris, Seghers, μετάφραση Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1984, *Κλειδιά για τη γλωσσολογία*, Αθήνα, MIET.
- Μπουτουλούση, Ε. (επιμ.) (2009). *Λεξικό γλωσσολογικών όρων: Γερμανοελληνικό – Ελληνογερμανικό*. Διαθέσιμο από το http://www.del.auth.gr/lexicon/lexicon_gr.php.
- Ευδόπουλος Γ. (2002). «Προβλήματα απόδοσης των γλωσσολογικών όρων από την αγγλική στην ελληνική», *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα 22*, Θεσσαλονίκη, 495-506.
- Ευδόπουλος Γ. (2011). «Η Ορολογία της Γλωσσολογίας στα Ελληνικά: Μελετώντας την Περίπτωση της Σημασιολογίας», *12 μελέτες για τη γλωσσολογία: Ιωάννινα 2004-2008*, Αθήνα, Κοντύλι, 127-142.
- Σακελλαριάδης Γ. (2003). *Σύγχρονο λεξικό όρων και θεμάτων γλωσσολογικών*, Αθήνα, Σαββάλας.
- Saussure F. de (1971). *Cours de linguistique générale*, Paris, Payot, μετάφραση Αποστολόπουλος Φ. (1979). *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας*, Αθήνα, Παπαζήσης.
- Trudgill P. (2003). *A Glossary of Sociolinguistics*, Edinburgh University Press, διγλωσσοποίηση Τσάκωνα Β. (επιμ.), (2007). *Γλωσσάρι κοινωνιογλωσσολογίας*, Αθήνα, ΕΚΠΑ.
- Τσάκωνα Β. (επιμ.). (2007). *Γλωσσάρι κοινωνιογλωσσολογίας – Διγλωσσοποίηση του A Glossary of Sociolinguistics* του P. Trudgill 2003, Edinburgh University Press, Αθήνα, ΕΚΠΑ.
- Τσάκωνα Β. (επιμ.) (2008). *Γλωσσάρι σημασιολογίας και πραγματολογίας – Διγλωσσοποίηση του A glossary of Semantics and Pragmatics* του A. Cruse 2006, Edinburgh University Press, Αθήνα, ΕΚΠΑ.
- Χαραλαμπίδης, Χ. (2004). “Προβλήματα ισοδυναμίας στη νεοελληνική επιστημονική ορολογία”. Στον ηλεκτρονικό τόμο των *Πρακτικών του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας (Ρέθυμνο, 18-21 Σεπτεμβρίου 2003)*, διαθέσιμο σε CD-ROM (με ISBN: 960-88268-0-2).
- Χαραλαμπίδης Α. (1976). *Στοιχεία γενικής γλωσσολογίας*, Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. André Martinet, (1970), *Éléments de linguistique générale*, Paris, Armand Colin.
- Χατζησαββίδης Σ. & Α. Χατζησαββίδου (2013). *Γραμματική νέας ελληνικής γλώσσας – Α', Β', Γ' Γυμνασίου*, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων Πολιτισμού και Αθλητισμού, Διόφαντος. [Οι παραπομπές στην έκδοση του 2013].
- Χριστίδης Α.-Φ. (1999). *Παραγωγή θεωρητικού υλικού για την υποστήριξη του γλωσσικού μαθήματος: Βοήθημα ορολογίας*, Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Xydopoulos, G. J. (ed.) (2007). *Online glossary of linguistics terminology: Greek-English & English-Greek*. Ioannina: Department of Linguistics, University of Ioannina, διαθέσιμο από το <http://users.uoi.gr/gjxydo/lexicon/glossary.html>